

СВЕТОВЕН ПАРЛАМЕНТ НА МАЙСТОРИТЕ НА ХУДОЖЕСТВЕННОТО СЛОВО

От 23 до 25 октомври 1984 г. за пети път парк-хотел „Москва“ в столицата гостоприемно отвори вратите си, за да посрещне участниците в Международната писателска среща „Мирът — надежда на планетата“. Тържественият звън на мемориалната камбана предизвести началото на едно събитие с отзвук сред широки обществени среди по всички краища на планетата. Може би най-точно значението и смисълът на този висок форум могат да се почувствуват в приветствените думи, с които генералният секретар на КПСС и председател на Президиума на Върховния съвет на СССР Константин Черненко се обърна към участниците в срещата: „Девизът на вашата среща е „Мирът — надежда на планетата“. И наистина животът на нашата планета, нейното бъдеще зависят от това, ще бъде ли запазен мирът. Надпреварата във въоръжаването, и преди всичко в ракетно-ядреното въоръжаване, заплашва да излезе извън контрола на човека. Започналите тази надпревара реакционни империалистически сили развиват производството на все по-нови и все по-разрушителни системи оръжие, разполагат ракети за нанасяне първия удар на европейска територия, пристъпват към милитаризация на Космоса, засилват конфронтацията със социалистическите страни.“

С огромен интерес писателите и гостите на срещата изслушаха и приветствието на генералния секретар на ЦК на БКП и председател на Държавния съвет на НР България д-р. Тодор Живков. По време на почивките, в срещи и разговори дълго се коментираха силните думи на д-р. Живков: „Днес повече от всякога и ние, политиците и държавниците, и вие, писателите, и всички хора на земята сме изправени пред една дилема — термоядрена война и гибел за планетата или мирно сътрудничество, уважение и разбирателство между народите. Това е главният въпрос. Отговорът на този въпрос засяга не само съдбата на културата в нашата епоха. Той определя съдбата на цялото човечество. Историята ни дава множество примери за безсмислено унищожение на значими духовни и материални ценности, за изпепеляване на велики култури, дори за заличаване на цели народи от лицето на земята при военни сблъсъци. Но една термоядрена война, както с основание твърдят авторитетните научни прогнози, би довела до глобална екологична катастрофа, до гибелта на всичко живо на планетата.

Естествено ние вярваме, че хората на XX в. имат сили и възможности да спрат безумието на войнолюбците. Самият факт, че сте се събрали в София, говори недвусмислено, че вие, майсторите на културата, ваятелите на човешката душа, вярвате в разума на човека, в неговото щастливо бъдеще. Същевременно вашата среща говори и за убеждението ви, че за мира днес трябва да се воюва както никога досега, че отговорността на писателите в тази борба е голяма, а възможностите на тяхното вдъхновено слово — неопценими. Вашата

воля и вашата активна защита на мира вдъхват увереност, че с талантливото си перо вие и занапред ще помагате на милионите хора да осъзнаят своята историческа отговорност в съвременната тревожна международна обстановка.“

В приветствието си др. К. Черненко отново изтъкна усилията на СССР за обуздаване на войнолюбците, последователната съветска мирна политика. Той отдели особено внимание на „невиждания досега размах на антивоенното, антиядреното, антиракетното движение“. Висока е оценката му за мисията на твореца в съвременния тревожен свят: „И, разбира се, авторитетното слово на писателите, гласът на всички майстори на културата могат да голяма степен да помогнат на човечеството да осъзнае, че мирът е единствената надежда на планетата, за която трябва да се борим, да се борим обединени.“

Тези слова на големите държавници в никакъв случай не са само протоколни приветствия, те са израз на дълбоката им загриженост за съдбата на човечеството, на твърдото им убеждение, че надвисналата над планетата опасност може да бъде победена. Но те са също и свидетелство за вярата във възможностите на прогресивните дейци на културата, за надежда, че проникновеното художествено слово е силно оръжие, което може да достигне до умовете и сърцата на обикновените хора.

За натрупания международен авторитет за софийската писателска среща свидетелствуват и приветствията от видни световни политически и културни дейци. Седмица преди трагичната си кончина г-жа Индира Ганди отправи своето послание, което сега звучи като неин високохуманен завет: „Писателите винаги са били апостоли на великите идеи. Разкривали са пътищата и са показвали на обществото най-висшите му идеали. Писателите от цял свят трябва да оглавят борбата за мир от името на всички хора. Няма по-велика кауза от тази.“ Топли и знаменателни са приветствените слова и на Амаду Махтар М'Боу, генерален директор на ЮНЕСКО: „Целите на тези срещи се покриват напълно с тази на ЮНЕСКО, залегнала в устава ѝ, чиято основна задача е „да се постигнат постепенно, чрез сътрудничество между нациите в света в областта на образованието, науката и културата, целите на международния мир и всеобщото благоденствие на човечеството.“

В дните на срещата от всички краища на света към София летяха приветствия, писма, телеграми: от председателя на Международния ПЕН-клуб Пер Вестберг, от зам.-генералния секретар на Асоциацията на писателите от Азия и Африка Асефа Гебре Мариам Тезема, от президента на Международния съвет по детската книга Мигел Азоала, от такива мастити световни писатели като Ървинг Стоун, Ален Боске, Жоржи Амаду, Кобо Абе, Фридрих Дюренмат, Роберт Мерл, Артър Кларк, Артур Лунквист, Одисеас Елитис, Джеймс Болдуин . . . Невъзможно е да изредим всичките, но бихме искали да приведем по няколко реда от някои от тях. „Бих искал да пожелаая най-голям успех на тази среща на писателите от целия свят. Мирът е над политиката, над взаимоотношенията между държави и правителства. Ние сме длъжни да правим всичко за него“ — пише Грейм Грийн. А във вълнуващото писмо на Азис Несин се казва: „Като писатели е необходимо да обединим нашата сила, създавайки Световен съюз на писателите. Заедно с цялата общественост да се противопоставим срещу войната и предотвратим нейното разпространение.“ Ето и думите на Фридрих Дюренмат: „Мирът е единствената най-важна задача на нашата планета, на която трябва да намерим разрешение. Да постигнем мира, който не подготвя никаква война. Нека всички заедно да се борим за това.“

Над 160 души писатели от повече от 55 страни взеха участие в този форум на надеждата и вярата, чиито цели припомни във встъпителното си слово председателят на Съюза на българските писатели Любомир Левчев: „Софийската писателска среща се роди от инициативата на най-видни писатели от цял свят,

които подписаха Въззвание да се възроди духът на световните писателски конгреси за мир, дали през 30-те години на нашия век своя благороден принос за изграждането на единния антифашистки фронт на човечеството. Да се продължи и доразвие делото на борците за мир след Втората световна война. Да се подкрепи ведрият дух на Хелзинки, идеята за разоръжаване, за мирно съвместно съществуване, за защита свещените права на човека.“

За почетен председател на срещата беше избран големият американски писател Ърскин Колдуел, който между другото каза: „Независимо от това какво точно пишем, аз смятам, че всеки един от нас е длъжен да работи в полза на мира, и затова отправям апел към вас да се включите активно в работата на тази среща не само заради нас самите, но в полза на цялата човешка радост, на човечеството като цяло, за да запазим онова, което имаме днес.“

Започна деловата работа на срещата. Отново думата бе дадена на Любомир Левчев — той беше нарекъл изказването си „Борба за бъдеще“, а думите му обобщаваха смисъла на писателските срещи, изясняваха позицията на българските писатели, предлагаха сериозна основа за плодотворни разговори: „Писателското движение за мир даде много, за да се осъзнае от всички, че идеята за мир е последното общо небе за всички народи и последният общ въздух за всички хора. Това е първа и последна идея, която обединява цялото човечество. Тя генерално противостои на разделението, на конфронтацията.“

Тези мисли бяха убедително потвърдени от всички изказали се. От трибуната оживлението, тревогата, надеждата се пренасяха в коридорите, навсякъде цареше единомислие по най-сериозните въпроси. Освен пленарните заседания в първия и последния ден, на 24 октомври се проведеха интересни разговори по секции. Обсъжданите теми: „Днешният роман“, „Поезията в навечерието на XXI в.“, „Преводът, книгоиздаването и мирът“ се оказаха сполучливо избрани, защото в тях конкретно присъстваха най-важните идейни и художествени проблеми, характерни за съвременната световна литература.

Невъзможно е да разкажем за всички изказвания, но без съмнение Петата писателска среща има ценно значение не само като форум на надеждата, но и като творческа среща с решителен принос за обогатяване теорията и практиката на литературата. Тя доказва, че писателите от социалистическия лагер са верни бойци на комунистическата идея, които не правят компромиси със съвестта и перото си, но че те са готови да протегнат ръка всекиму, комуто е свидно за запазването на световния мир. Сергей Михалков каза: „Хайде тук на нашия форум да уточним кои са наши съмишленици, а кои — врагове. Под „наши съмишленици“ имам предвид тези писатели, които не използват фалшивите доводи за тържеството на многотиражната печатна Лъжа, тези, които не са обявили Истината извън закона.“

А Пантелей Зарев го допълни: „Нужна е победа над войната и победа над страха от война. Това усещаме най-добре ние, писателите, защото сме близко до сърцата на хората, защото тълкуваме техните мисли, желания, радости и скърби, защото осъзнаваме техния най-законен стремеж: човешкото право на живот. Съвременните писатели не са евтини филантропи или повърхностни морализатори, но те съзнават силата на своята духовна власт.“

Достоинство беше участието на българските писатели в тази среща. Тяхната дума тежеше, изказванията им получиха широк отзвук — Младен Исаев и Венко Марковски, Павел Матев и Божидар Божилов, Богомил Райнов и Владимир Голев: всички те намериха свои оригинални гледни точки към кардиналната тема, всичките те още веднаж изразиха творческото си своеобразие и идейната си зрелост, будната си гражданска съвест. Може би най-добре техните благородни и смели начинания успя да обобщи Богомил Райнов, който между другото каза: „Именно това човечество, живеещо под знака на апокалипсиса, е

единствената ни възможна публика. Това човечество, понякога сковано от ужас, но нерядко и така героично, стичащо се по площадите да изрази своята воля за мирен живот, блокиращо входовете на ракетните бази или наложено за ръце в безкрайна редица и застинало под студения есенен дъжд по шосетата като мощна верига на човешката солидарност — това човечество е не само нашата единствена публика, но и нашата единствена тема. Да проникнем в съдбата му — с прозрението на разума, но също и с чувствителността на сърцето, — да изживеем творчески страданията и пораженията, надеждите и изпитанията му, да претворим днешното преходно човешко битие в непреходното битие на изкуството — това всъщност означава да изразим творчески и на практика своята позиция в защита на мира.“

Един след друг от трибуната говореха творци от всички краища на света — до вярата на побелелия, но гордо изправен никарагуански поет Ернесто Карденал, до оптимизма на големия френския белетрист и драматург Емануел Роблес, до гордостта на мълчаливия, но мъдър мексиканец Хуан Рулфо заставаха борбената полякиня Халина Аудерска, чилиецът комунист Володя Тейтелбойм, световноизвестните съветски поети Евтушенко и Вознесенски, председателят на Пенджабската литературна академия в Индия Картар Синг Дугал. . . Поети, белетристи, критици от цял свят, които навярно дълго биха спорили по проблемите на литературната форма, на жанровото разнообразие, но съзнателно пренебрегнаха професионалните спорове, за да се обединят около най-важното, около съдбовното. Техните гласове звучаха високо на поетическия рецитал в Двореца на културата „Людмила Живкова“, където се бяха стекли хиляди граждани, сякаш за да докажат, че поетичното гражданско слово е необходимо в този тревожен свят, че мисията на твореца не е глас в пустиня, че истинското изкуство наистина притежава чудотворни сили.

Писателската среща съвпадна с всенародното чествуване на 75-годишнината от рождението на Никола Вапцаров, един от онези творци, които чертаят с жизнения и творчески си подвиг „звездните мигове на човечеството“. Сред участниците в срещата бяха и новите носители на авторитетната международна литературна награда „Никола Вапцаров“ — Ернесто Карденал (Никарагуа), Ежиту Гонсалвиш (Португалия), Олег Шестински (СССР) и Шефан Хермлин (ГДР). Борец антифашист, блестящ поет и белетрист, Хермлин успя в три изречения да синтезира своите изводи от писателския форум: „Никога не бива да убиваме своята вяра. Винаги и навсякъде, с мисъл и перо трябва да се борим срещу ядрената катастрофа. Задачата на тази среща (и тя я изпълни достойно) бе да окуражи хората, да ги направи по-силни, да вдъхнови тяхното творчество, тяхната воля за борба.“

И неусетно дойде време за раздяла. Нека не забравяме заключителните думи на Ърскин Колдуел: „Смятам, че е дошло време — не зная дали е близко или не, — когато войната трябва да бъде завинаги забравена от човечеството, а човечеството е създадено от хора, и за да могат тези хора да живеят в бъдеще и бъдещето да бъде светло. Това е възможно само ако тази среща е началото на един кръстоносен поход за мира, защото вие всички сте културни хора и аз предполагам, че всички сте таланти. Понякога мислим, че това е временно забавление — да пишем. Но това не трябва да бъде така. Това не е съвсем лека работа — да бъдем добри писатели, за да можем да оправдаем нашето призвание, трябва да работим в полза на мира.“ Нека не забравяме и заключителните думи на Любомир Левчев: „Във всеки човек живее нещо необикновено, нещо прекрасно, нещо чудотворно. Нашата среща е глас, който иска да събуди тая добра дарба на човека, тая добра дарба на народите, за да противостоят на войната. За да се извърши чудото мир. „Мир и разбирателство или ядрена гибел! Трети път няма!“ Това е нашето предупреждение. Това предупреждение служи

на надеждата на планетата, надеждата, която се нарича мир. С тази надежда до нови срещи, скъпи приятели!“

Срещата завърши, но тя достойно изпълни своето човеколюбиво предназначение. „Обръщението“, подписано от над 170 развълнувани за съдбата на човечеството творци на художественото слово, ще направи деня ни по-ведър. Действително има сили, здраво застанали на страната на мира. Нека завършим с онези крилати думи, които ще отредят в историята на нашия век достойно място за Петата писателска среща в София:

„Нашата земя, цялото човечество и създадената от него цивилизация, всички ние сме изправени пред съдбоносния избор: *Мир и взаимно разбирателство или ядрена гибел.*“

Човечеството има духовни и материални сили, за да осъществи заветната мечта за мир на много поколения, които са живели преди нас. Но над човечеството като дамоклев меч е надвиснало оръжие, способно да унищожи всичко живо. Бъдещето на планетата Земя е или живот, или смърт.

Трети път няма!

На този кръстопът се събират съдбите на всички нас. И затова решения трябва да вземат не само правителствата, но и народите. Избор трябва да направи всеки човек. Твърди убеждения, решителни действия и лична смелост в отстояването на мира на земята — ето кое може и трябва да превърне словото на писателя в оръжие против оръжието.

Мир и взаимно разбирателство, но не ядрена гибел!

Мир за всички! Мир завинаги!“

„Литературна мисъл“